

Solid om begjær mellom kvinner i svensk litteratur

Borgström, Eva *Berättelser om det förbjudna: Begär mellan kvinnor i svensk litteratur 1900–1935*. Göteborg: Makadam förlag 2016 (308 sider)

DEN SVENSK LITTERATURVITEREN Eva Borgström har gjennomført noe som vel må ha vært et *con amore*-prosjekt med boka *Berättelser om det förbjudna: Begär mellan kvinnor i svensk litteratur 1900–1935*. Det er en oppfølger til hennes tidligere bok *Kärlekshistoria: Begär mellan kvinnor i 1800-talets litteratur* (2008). Felles for de to bøkene er at de beskriver et på sin tid tabuisert og fortiet emne: framstillingen av lesbisk kjærlighet på en tid da det var forbudt.

Fram til 1944 var homoseksuelle handlinger forbudt ved lov i Sverige og sex mellom to av samme kjønn kunne straffes med inntil to års fengsel. Når begjær mellom kvinner på tross av kriminalisering og fordømmelse fant veien fra det levde livet og inn mellom bokpermene, skjedde det mer eller mindre fordekt. Strategiene de kvinnelige forfatterne valgte, var mange og varierte. Bruk av pseudonym var ikke uvanlig, eller at den ene kvinnen var forkledd som mann, eller det tabuiserte begjæret kunne skjules med en heteroseksuell løsning på plotet.

Ikke bare lærer den nye litteraturhistorien oss noe om hvordan kjærlighet mellom kvinner altså likevel *ble* beskrevet. Den lærer oss at det ble beskrevet i stort monn. Boka følger utviklingen fra temaet bare antydes, og da gjerne som romantisk vennskap, og fram til at tiltrekning mellom kvinner ble skildret åpent erotisk.

Borgströms bok vier mye oppmerksomhet til hvordan nye normer og regler omkring seksualitet førte til heteronormativ tvang, ikke bare for kvinneelskende kvinner, men for alle. Forfatterne hun behandler måtte dessuten forholde seg til en hjemlig heteronormativ diskurs, som heller ikke kvinnebevegelsens kjente representant Ellen Key gikk fri for.

Rundt forrige århundreskifte hadde vitenskapen blitt ekstremt opp-tatt av fenomenet homoseksualitet. På samme tid ble kvinner som elsket kvinner et populært tema i kunsten i den vestlige verden. Strategiene som ble utviklet for å beskrive det tabubelagte emnet var mange og oppfinnsomme. Flere av de litterære plotene Borgström analyserer er mot-diskurser til de framvoksende "vitenskapelige" diskursene.

Først mot slutten av perioden kunne temaet skildres åpent og beja-ende, men rundt 1935 satte en fascistisk ideologi en stopper for sam-kjønnnet kjærlighet. Borgström skriver om kjente forfattere som Karin Boye og Agnes von Krusenstjerna, i sistnevntes tilfelle problematiserer hun oppfatningen av hvor lesbisk frigjort hennes litteratur egentlig var. Bøkene var nemlig delvis skrevet med ektemannen David Sprenglers moraliserende innblanding. Ved å gå forfatterskapet etter i sømmene får Borgström fram også de mange heteronormative litterære forestil-lingene i Krusenstjernas bøker. Forskningsmessig er dette viktig, for det har i liten grad blitt viet oppmerksomhet, men siden det her må argumenteres nitid, blir det noe gjentakende over framstillingen, noe som ikke preger de andre kapitlene. De lyser nemlig av engasjement og forskerglede og det til tross for at motivet kjærlighet mellom kvinner ble forbundet med det monstrøse, med synd og skam, kriminalitet og pro-stitusjon, forestillinger som har røtter tilbake til 17- 1800-tallet. Trass i dette er boka en fryd å lese.

Fra den tidlige dramatikeren Frida Stéenhoff og proletarforfatte-ren Maria Sandel som beskrev forholdet mellom prostituerte og kvin-nesakskvinnen Lydia Wahlström, er det et langt sprang fram til de mer kjente og moderne forfatterne Gertrud Almqvist, Margareta Suber og Karin Boye. Felles er likevel det mot og den lidelse som kjennetegner litteraturen disse kvinnene skapte. Borgströms absolutte styrke er de mange gode nærlesningene.

Fra Maria Sandels framstilling av fattige arbeiderklassekvinner til Agnes von Krusenstjernas melodramatiske skildring av de velbergedes dekadente former for frigjorthet, er det store variasjoner. Når så vel den samtidige svenske kvinnebevegelsen som skiftende internasjonale trender fungerer som klangbunn for å skildre det forbudte begjæret er det noen forfatterskap som har måttet vike. Borgström beklager at poeter som Edith Södergran, Harriet Löwenhjem og Karin Boye ikke har kommet med, selv om romanforfatteren og kritikeren Boye er det. Borgström har imidlertid planer om å komme tilbake til disse forfatterkapene og det er bare å håpe at så skjer.

I sum har Eva Borgström nå skrevet en mer enn hundre år lang litteraturhistorie. Hun har ønsket å tone ned teorien, som hun mener har inntatt førerretet i senere tids kjønns- og queerteoretiske studier. Isteden, erklærer hun, vil hun la de litterære tekstene og de historiske kontekstene stå i sentrum. Dette er et synspunkt jeg har sympati for, særlig siden dette er mer eller mindre inkorporert. Og for et stor tekstkorpus og arkivmateriale hun må ha gått igjennom for å skrive en litteraturhistorie som dette!

Borgström fører leseren med sikker hånd gjennom til dels vanskelig tilgjengelig materiale. Hun trekker også inn brev og biografisk materiale i tolkningene. Et helt kapittel er viet sentrale psykologiske diskurser viet samkjønnet begjær fra rundt forrige århundreskiftet. Borgström dveler ved tekstlige detaljer samtidig som hun gir leseren et vidt nasjonalt og internasjonalt litteraturhistorisk overblikk. Slik trekkes også forfattere som Radclyffe Hall, Virginia Woolf og Djuna Barnes inn i beretningen. Det er grunn til å tro at disse forfatterne leste hverandres tekster. Derfor er det viktig at en vid samtidskontekst får spille med i tolkningene.

Det å utforske periodens skiftende syn på tabuisert kjærlighet viser seg å være et såpass viktig og utberedt tema i både livet og litteraturen at ved å utforske fenomenet oppnår Borgström å destabilisere og langt på vei dekonstruere tradisjonell svensk litteraturhistorie. Det er å håpe at funnene ikke *bare* vil eksistere på utsiden av etablert kunnskapsproduksjon, men også vil bli integrert i den etablerte kanon. *Berättelser*

om det förbjudna er en høyst lesverdig, innsiktsfull, solid og engasjerende bok. At litteraturhistorier også kan være spennende lesestoff er herved bevist.

BRITT ANDERSEN
NORGES TEKNISK-NATURVITENSKAPELIGE UNIVERSITET
TRONDHEIM, NORGE